

Mladá veda

Young Science

Špeciálne vydanie

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Január 2014 (číslo 1, špeciálne vydanie)

Ročník druhý

ISSN 1339-3189

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Jarný Prešov 2012. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

doc. Ing. Peter Adamišín, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

doc. PaedDr. Peter Čuka, PhD. (Katedra cestovného ruchu, Slezská univerzita v Opavě)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra veřejné ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

REDAKCIA

Mgr. Richard Nikischer (Sociologický ústav Akademie věd ČR, Praha)

Mgr. Branislav A. Švorc, šéfredaktor (Katedra turizmu a hotelového manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSŠ UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM-EU, s. r. o.,

www.universum-eu.sk, Javorinská 26, 080 01 Prešov, Slovensko

© Magazín Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

49 ATRAKTIVÍT PREŠOVA A OKOLIA PRE ZVÝŠENIE KONKURENČNÉHO PROSTREDIA MESTSKÉHO CESTOVNÉHO RUCHU

49 ATTRACTIVENESS OF THE CITY OF PREŠOV AND ITS SURROUNDINGS
FOR MORE COMPETITIVE URBAN TOURISM

Milena Švedová, Daniela Matušíková¹

Autorky pôsobia ako odborné asistentky na Katedre turizmu a hotelového manažmentu Fakulty manažmentu Prešovskej univerzity.

Abstract

Cestovný ruch ako jeden z dôležitých odvetní hospodárstva, si zaslúži významnú pozornosť. Mestský cestovný ruch vytvára v dnešnej dobe jednu z možností konkurenčného prostredia medzi mestami navzájom. Medzi mestá kde dochádza k prílevu návštevníkov radíme aj mesto Prešov nachádzajúce sa vo východnej časti Slovenska. Jeho pamiatková zóna, ako aj príjemné okolie prostredie predstavujú konkurenčné prostredie mestského cestovného ruchu vo východnej časti Slovenska. Naším cieľom bolo zmapovať 49 atraktivít, ktoré ponúka mesto a jeho blízke okolie ich charakteristiku a lokalizáciu. Problematiku príspevku predstavujeme v rámci realizácie interného grantu FM PU v Prešove v projekte GAMA 13/08 Exploatacia turistických atraktivít Prešova a jeho okolia pri koncipovaní inovatívnych produktov. **Kľúčové slová:** mesto Prešov, turistická destinácia, mestský turizmus, konkurencia

Abstrakt

Tourism as an important economic sector deserves significant attention. Urban tourism in contemporary society creates feasibility for competition between the cities. Among the cities where we observe inflow of visitors we can add city of Prešov located in the eastern part of Slovakia. Its monuments sides and pleasant surrounding environment constitute a competitive environment of urban tourism in eastern Slovakia. Our aim was to map the 49 attractions that offer city of Prešov and its surroundings as well as their characteristics and location. Our paper is a part of an internal grant in Faculty of management Presov University in Prešov project GAMA 13/08 "Exploitation of Prešov tourist attractions in and around the conception of innovative products".

Keywords: city of Prešov, tourist destination, urban tourism, competition

¹ Adresa pracoviska: PhDr. Daniela Matušíková, PhD., PaedDr. Milena Švedová, PhD., Prešovská univerzita, Fakulta manažmentu, Katedra turizmu a hotelového manažmentu, Slovenská 67, 080 01 Prešov
E-mail: daniela.matusikova@gmail.com, milenapullmann@gmail.com

Úvod do problematiky mestského cestovného ruchu

Cestovanie ako také predstavovalo dôležitú súčasť ľudskej populácie oddávna. Ľudia cestovali z rôznych dôvodov, kde v prvopočiatoch patrilo najmä cestovanie za vhodnými podmienkami pre život. Následne sa však dôvody začali meniť a z fyziologických potrieb sa dôvody cestovania zmenili na obchodné, vojenské, náboženské/religiózne, zdravotné a neodmysliteľne športov, kultúrne, vedecké, objavné, študijné, politické dôvody a neodmysliteľne aj cesty za poznáním. Územia miest dávali bohaté príležitosti na podporu poznania a poznávania. Aj keď súčasná moderná doba neprináša toľko architektonických možností ako nám priniesla história (antika, renesancia, barok a pod.), ale predsa láka návštevníkov zväčša na atraktivity aktívneho charakteru. Napríklad obdobie stredoveku bolo bohaté na rozsiahlu výstavbu hradov, zámkov, kostolov, vzácnych meštianskych domov a dodnes hodnotných objektov. Až do dnešných čias účastníci cestovného ruchu obľubujú návštevu kultúrnych pamiatok, ktoré sú zvyčajne sústredené v historických jadrách miest. Aj z toho dôvodu návštevy práve výlučne takýchto historických jadier miest, či veľkomiest sa vyformoval takzvaný mestský cestovný ruch, ktorý súvisí s mnohými ďalšími prvkami, no najmä kultúrou.

Potenciál cestovného ruchu

Cestovný ruch sa o nepamäti rozvíjal na určitom druhu potenciálu. To kreovalo aj motívy na účasti na ňom. V princípe však v rámci neho možno hovoriť o dvoj druhoch potenciálu a teda o primárnom a sekundárnom. Iné vyjadrenie ho rozdeľuje na prírodný a antropogénny potenciál. Pre účely rozvíjania destinácií cestovného ruchu je potrebné, aby zvolené miesto takým potenciálom disponovalo na ktorom je následne možné rozvíjať ďalšie služby. Správnou harmonizáciou primárneho a sekundárneho potenciálu a služieb cestovného ruchu je možno dosiahnuť vytvorenie úspešného príkladu destinácie cestovného ruchu.

Gúčik (2010) uvádza, že je dôležité, aby každý región cestovného ruchu naplňal tri predpoklady, kde patria: primárna ponuka, v rámci ktorej hovoríme o prírodných a kultúrno-historických podmienkach alebo umelo vytvorených atraktivitách „v takom množstve a kvalite, ktoré sú prítiažlivé (atraktívne) a vyvolávajú návštevnosť, komunikačnú dostupnosť, ktorá umožňuje prístup do regiónu a pohyb v ňom za atraktivitami cestovného ruchu, infraštruktúrnou vybavenosť (ubytovacie, stravovacie, dopravné, športovo-rekreačné, kultúrne a i.), ktorá umožňuje pohyb v území a využívanie jeho atraktivít“ (Gúčik, 2010, s. 45).

Primárnu ponuku regiónu tvoria prírodné a umelo vytvorené predpoklady. Príroda je charakterizovaná hydrologickými, klimatickými, geografickými podmienkami, ale aj pestrosťou fauny a flóry vyskytujúcej sa v danej oblasti. Ponuka regiónu predstavuje potenciál, ktorý môže región aktívne ovplyvňovať. Jej rozvoj závisí od viacerých faktorov (Patúš a kol., 1997. s.102-103).

Zložky mestského cestovného ruchu

Návšteva miest je vždy spojená s jeho atraktivitami a atrakcia, ktoré vedia ponúkať pre účastníkov cestovného ruchu. Tie možno deliť do viacerých kategórií. Ako jedno z delení uvádzajú napríklad Drobná a Morávková (2007), ktoré spomínajú sedem hlavných atraktivít mestského turizmu, medzi ktoré sú zaradené:

- *historické pamiatky,*

- *atraktívna architektúra,*
- *moderné umenie,*
- *galérie, múzeá, divadlá,*
- *gastronomické zariadenia,*
- *ubytovacie komplexy,*
- *zábavné podniky.*

Prímestský cestovný ruch

S mestským cestovným ruchom je blízko spojený aj prímestský cestovný ruch alebo inak nazývaný aj prímestská rekreácia. Je to forma rekreácie, ktorá sa odohráva v zázemí mesta, ktoré je dostupné pešo, bicyklom alebo mestskou hromadnou dopravou. Účastníci navštevujú prímestské parky, rekreačné zariadenia, vodné plochy, lesy a pod. Prímestská rekreácia je alternatívou tzv. druhých bytov, pod ktorými sa myslia chalupy, chaty, sezónne sídla, či rekreačné vilky (Orieška, 2010).

Mesto Prešov

Mesto Prešov leží v centrálnej časti východného Slovenska, na východnom okraji Šarišskej vrchoviny a na severnom okraji Košickej kotliny. Jeho matematická poloha je daná súradnicami: 49⁰ s. g. š. a 21⁰15'v. g. d. Práve jeho poloha na 49. rovnobežke je dôležitou turistickou atrakciou pre jeho návštevníkov, ktorá prechádza priamo historickým centrom mesta. Podľa Matloviča (2006) intraurbánnu štruktúru Prešova tvorí 45 urbanistických obvodov vyčlenených na základe morfolologickej a funkčnej príbuznosti. Administratívne územie s celkovou rozlohou 71,18 km² tvoria štyri katastrálne územia: Prešov, Nižná Šebastová, Šalgovík a Solivar. Prešov má výhodnú dopravnú polohu na tradičnej križovatke ciest vedúcich zo západu na východ a zo severu na juh. Mestom prechádza západo-východný cestný ťah Česká republika – Žilina – Prešov – Vyšné Nemecké – Ukrajina a severo-južný cestný koridor Poľská republika – Vyšný Komárnik – Svidník – Prešov – Košice – Milhost' – Maďarsko (Matlovič, 1998).

Zároveň je sídlom Prešovského samosprávneho kraja ako aj okresným mestom. Má významnú religióznu pozíciu. Prešov má v súčasnosti (k 1.10.2013) 88 542 obyvateľov a je počtom obyvateľov (po Bratislave a Košiciach) tretím najväčším mestom Slovenska (eGovernment mesta Prešov, 2013). Hustotu zaľudnenia má 1295 obyv./km², čím sa radí k najzaľudnenejším mestám na Slovensku (najzaľudnenejšie urbanistické obvody sú Sekčov I – IV, Mladost' a Pod Bikošom), približne 1/3 obyvateľov mesta žije na sídlisku Sekčov a viac ako 1/5 na Sídlisku III

História mesta

Počiatky osídlenia tohto územia siahajú až do doby kamennej, čo dokazujú aj významné archeologické nálezy nájdené v údolí potoka Delňa. Ďalšie stopy existencie osídlenia územia dnešného Prešova pochádzajú z doby bronzovej, keď tu boli objavené bronzové predmety. Nález zlatých a strieborných rímskych mincí patrí k veľmi cenným dôkazom o existencii hospodárskych stykov tohto územia s Rímskym impériom. Historicky doložené je aj osídlenie územia Prešova Slovanmi z prelomu 8. a 9. storočia. Začiatkom 12. storočia bolo toto územie začlenené do uhorského štátu. Prvá písomná zmienka o Prešove sa nachádza v listine kráľa Belu IV. z roku 1247. V tom istom storočí v roku 1299 udelil kráľ Ondrej III. Prešovu

mestské výsady, ktoré rozšíril kráľ Ľudovít I. v roku 1374, čím sa mesto Prešov stalo slobodným kráľovským mestom (<http://sk.wikipedia.org>).

V 14. a 15. storočí zaznamenalo mesto mimoriadny hospodársky rozkvet, zakladali sa tu cechy (kožušnícky, kováčsky, krajčírsky, obuvnícky a pod.) a v tom čase tu žilo okolo dvetisíc ľudí. V roku 1455 dostalo mesto od kráľa Ladislava Pohrobka svoj prvý mestský znak. Vďaka hospodárskej prosperite mesta 15. storočie znamenalo aj rozvoj stavebného ruchu, ktoré sa odzrkadlilo na honosnej architektúre meštianskych domov. Vývoj mesta v 16. a 17. storočí ovplyvnili šíriaca sa reformácia a protihabsburské povstania. Mesto postihli aj živelné pohromy, mor, požiare a jeho úpadok sa prehlboval. Do histórie sa zapísal rok 1687 známy ako prešovské jatky, keď bolo na námestí na výstrahu kruto popravených 24 mešťanov za podporu Imrichovi Tökölimu, vodcovi protihabsburského povstania. K oživeniu mesta došlo koncom 18. a začiatkom 19. storočia, keď sa obyvateľstvo Prešova doplnilo prisťahovalcami z iných miest. Mesto sa počas 20. storočia rozrastalo a v súčasnosti sa rozkladá na viac ako 70 m², kde okrem kultúrnych pamiatok disponuje aj prírodnými krásami (Švorc, 2003).

Cieľom príspevku ako aj celého projektu je zmapovanie aktuálneho stavu najvýznamnejších atrakcií a atraktivít vhodných na návrh inovatívneho produktu, pre rozvoj najmä domáceho cestovného ruchu a rekreačných aktivít so zameraním pre všetky segmenty populácie. Prostredníctvom viacerých metód sme zistili, popísali a zhodnotili aktuálny dostupný potenciál v rámci mesta Prešova, jeho blízkeho okolia a vytvorili sme inovatívny produkt na príklade mapy „49 atraktivít mesta Prešov“. Vybrali, charakterizovali a zmapovali sme najvýznamnejšie kultúrno-historické pamiatky, oddychové zóny, kde sa realizuje viacero pohybovo-rekreačných aktivít v katastrálnom území mesta ale aj v jeho blízkom okolí.

Prehľad 49. atraktivít mesta Prešov a jeho okolia

V tomto prehľade charakterizujeme jednotlivé atraktivity Prešova a okolia ktoré sme rozdelili na kultúrne pamiatky v centre mesta, kultúrne a technické pamiatky v meste a blízkom okolí, hrady a kaštiele v okolí, rekreačno-oddychové zóny, prírodné atraktivity.

- 1. Evanjelické kolégium:** jedna z najvýznamnejších školských ústavov a rozhodne najvýznamnejšia pamiatka na protestantské školstvo. Bolo založené v roku 1665. Kolégium nadviazalo na bohaté tradície mestskej školy, kde popri viacerých významných osobnostiach krátky čas bol i J. A. Komenský. Významne sa do jeho dejín zapísal takisto rok 1815, keď sa na ňom začalo prednášať právo. V prvej polovici 19. storočia vyrástlo na jednu z najvýznamnejších vyšších škôl v celom Uhorsku. Najkrajšou miestnosťou spomedzi interiérov je aula – *Dvorana*, kde sú umiestnené historické fondy kolegiálnej knižnice. Tá obsahuje viac ako 40 000 zväzkov kníh. V roku 1908 bol na severozápadnom nároží postavený pomník obetiam Caraffovho krvavého súdu z r. 1687 spolu s pamätnou tabuľou s menami popravených. Pri tomto pomníku sa 2. júla 1995 počas návštevy Prešova poklonil pamiatke prešovských mučeníkov pápež Ján Pavol II.

Foto - Evanjelické kolégium

Zdroj: Branislav A. Švorc, www.foto.branisko.at

2. **Konkatedrála Sv. Mikuláša:** ide o nesporne jednu z najvýznamnejších historických dominánt Prešova, ktorá je zároveň najstaršou budovou a jedinou zachovanou gotickou sakrálnou stavbou v meste. V minulosti ho považovali za jeden z najdokonalejších sieňových kostolov v bývalom Uhorsku. Jeho dĺžka je 54,7 m, široký je 34,45 m a jeho vnútorná výška je 16 m. Jeho výstavba sa datuje do polovice 14. storočia. Slávnostne bol vysvätený v roku 1510. Pôvodne bol okolo kostola cintorín, ohradený kamenným múrom. Kostol šesťkrát vyhorel, naposledy v r. 1887. Odvtedy až do súčasnosti je rímskokatolíckym farským kostolom. Z gotických predmetov ostala v chráme mimoriadne cenná plastika Ukrižovaného z prvej polovice 14. st., soška Krista Trpiteľa z dielne Majstra Pavla z Levoče a plastika archanjela Gabriela z 15. st., ktorá bola v r. 1873 na svetovej výstave vo Viedni. V protestantskom období chrámu bol postavený hlavný organový chór s organom z r. 1634. Skladá sa z 3480 píšťal a 20 zvonov. Jeho raritou je zvonkohra, pri ktorej sú používané organové zvony.

Foto – Konkatedrála Sv. Mikuláša
Zdroj: Branislav A. Švorc, www.foto.branisko.at

3. ***Evanjelický a. v. chrám Svätej Trojice***: renesančný chrám, jeden z mála protestantských kostolov postavených v období reformácie. Základný kameň bol slávnostne položený 25. júla 1642. Dĺžka stavby je 36 m, šírka 12 m, vnútorná výška je 13 m a vonkajšia 16 m. Prešovskej evanjelickej cirkvi, pre ktorú bol kostol postavený, slúžil do r. 1670. Organ z r. 1642 patrí medzi najkrajšie barokové pamiatky Prešova. Dominantou kostola je oltár postavený v klasicistickom slohu v r. 1865. Pod ľavým schodiskom je bočná krypta s pozostatkami štyroch obetí Prešovského krvavého súdu z r. 1687. V chrámovej krypte sú pozostatky 17 jezuitských mníchov a superiora, ktorých tam pochovali v priebehu 18. st.

Foto – Evanjelický a. v. chrám Svätej Trojice
Zdroj: Branislav A. Švorc, www.foto.branisko.at

4. **Stará mestská škola:** budova starej školy pochádzajúca zo začiatku 15. st. je najstaršou školskou budovou v meste. Vysokú úroveň školy v stredoveku dokazuje štúdium viacerých jej absolventov na rôznych zahraničných univerzitách vo Viedni, Krakove, či v talianskych mestách. Od roku 1673 v nej bolo umiestnené jezuitské gymnázium.
5. **Súsošie Immaculaty:** v roku 1751 dali toto súsošie postaviť jezuiti ako pamiatku na mor. Stojí na mieste, kde bolo od marca do septembra 1687 popravisko Prešovského krvavého súdu. Pieskovcové súsošie v podobe trojdielného podstavca so sochami štyroch svätcov. Dominantu diela tvorí socha Madony s dieťaťom, s pozlátenou korunou a žezlom.
6. **Wierdtov dom:** meštiansky dom, ktorý po čiastočnej rekonštrukcii nadobudol takmer pôvodnú goticko-renesančnú podobu. Od prvej polovice 17. st. ho obýval zvonolejársky majster J. Wierdt pôvodom z Klagenfurtu. Vyrobil mnohé zvony, ktoré sa umiestnili na území takmer celého Uhorska.
7. **Kumšt:** objekt vznikol pravdepodobne v 40. rokoch 15. st., kedy bola po dobudovaní nových mestských hradieb jedna z bášť staršieho opevnenia prebudovaná na vodnú vežu (lat. machina hydraulica). V jej podzemí bolo umiestnené vodné koleso, poháňané konskou silou. Jeho dve ramená, striedavo zdvíhajúce piesty v drevených rúrach, sústavne prečerpávali vodu až do zbernej nádrže pod strechou vo výške viac ako 10 m. Odtiaľ voda samospádom pokračovala dreveným potrubím do kamenných nádrží pozdĺž Hlavnej ulice. Dômyselné zariadenie Kumštu bolo v súvislej prevádzke až do výstavby mestského vodovodu začiatkom 20. st.
8. **Ortodoxná synagóga:** bola postavená v roku 1898 podľa projektu synagógy v meste Tokaj ako výstavná sakrálna budova v maurskom štýle s viacerými orientálnymi prvkami. Z vnútorného zariadenia je okrem almemoru cenný predovšetkým umelecky zhotovený svätostánok (aron hakodeš). Celý interiér zdobia ornamentálne maľby, ktoré si napriek značnému poškodeniu objektu a bez dôkladnejšej rekonštrukcie doteraz uchovali pôvodnú sýtosť, výraznosť a tvar. Svojmu účelu synagóga slúžila do roku 1942. V auguste 1991 bol na nádvorí pred vchodom do synagógy odhalený pomník viac ako 6-tisícim obetí holokaustu z Prešova a okolia. V novembri 1993 inštalovalo Slovenské národné múzeum na poschodí synagógy časť z Prahy navrátených zbierok predvojnového prešovského židovského múzea.

Foto – Ortodoxná synagóga
Zdroj: Branislav A. Švorc,
www.foto.branisko.at

9. **Bosákova banka:** na rohu Hlavnej a Levočskej ulice bola v rokoch 1923 – 1924 postavená výstavná secesná budova, pôvodne určená na účely finančného ústavu. Budova má na nárožniach kryté kupoly. Pomenovanie dostala po M. Bosákovi, slovenskom vystaľovačovi z neďalekej dediny pri Prešove, z Okružleho, ktorý sa za krátky čas vypracoval na jedného z popredných amerických bankárov. Jeho podpis je aj na americkej desať-dolárovke, ktorú jeho banke dovolila vydať americká vláda. V roku 1920 založil Americko-slovenskú banku v Bratislave, ktorá mala 9 filiálok a jedna z nich bola aj v Prešove.

Foto – Bosákova banka

Zdroj: Branislav A. Švorc, www.foto.branisko.at

10. **Bašta:** reštaurovaná stredoveká bašta na Kováčskej ulici je príkladom objektu zo staršieho obdobia výstavby fortifikácie. Zvyšky mestského opevnenia sú v základoch neraz staré viac ako pol tisícročia. Dôležitým právom stredovekých miest bolo právo postaviť si mestské opevnenie. Prešov mal už v stredoveku svoj fortifikačný systém, ktorý zohral v jeho dejinách pomerne veľkú úlohu. Následkom viacerých skutočností sa však do dnešných dní zachovalo z neho iba torzo.

Foto - Bašta

Zdroj: Branislav A. Švorc, www.foto.branisko.at

- 11. Rákociho palác:** osudy Prešova v 17. – 18. storočí boli viac ako v ktoromkoľvek inom východoslovenskom meste späté s mocnou rodinou Rákociovcov. Na mieste stáli pôvodne dva stredoveké meštianske domy, ktoré dal prebudovať F. Rákoci na honosný mestský palác v renesančnom slohu. Celé priečelie i s atikou je bohato zdobené s grafítom. Rákociovcom sa tak podarilo vytvoriť skutočný skvostestskej renesančnej architektúry, považovaný za najkrajší mestský renesančný palác na území bývalého horného Uhorska. V súčasnosti je v budove umiestnené Krajské múzeum v Prešove.
- 12. Župný dom:** ide o rokokovo-klasicistickú budovu palácového typu, určenú na administratívne účely bývalej Šarišskej stolice. Už na konci stredoveku sa Prešov stal najvýznamnejším politickým, kultúrnym, hospodársko-správnym a tiež náboženským centrom Šarišskej stolice. Župný dom slúžil svojmu pôvodnému účelu až do konca roku 1944. Okrem iných inštitúcií tu sídli pobočka Štátneho archívu v Prešove, ktorá slúži na bádateľské účely.
- 13. Floriánova brána:** Postavená bola v prvej polovici 15. st. ako súčasť nových hradieb. Z vonkajšej strany boli tieto hradby chránené vodnou priekopou, ktorou tiekla časť Mlynskeho jarku. Vzhľadom na rozvoj bojovej techniky bola brána prebudovaná na ucelený bastión s mohutnou delostreleckou baštou s priestormi vyplnenými zeminou. Najrozsiahlejšia prestavba brány sa uskutočnila v r. 1808, kedy bol úplne zrušený jej obranný charakter. S oboma príľahlými časťami hradbového múru bola adaptovaná na účely novovzniknutejestskej nemocnice. Poškodená nástenná maľba sv. Floriána bola v roku 1915 nahradená novou podobou svätca v prevedení prešovského maliara M. Kurtha.

Foto – Floriánova brána

Zdroj: Branislav A. Švorc, www.foto.branisko.at

14. Caraffova väznica: jedna z mála zachovaných gotických pamiatok v Prešove bola postavená v rokoch 1504 – 1509. Budova slúžila vinárni ako skladisko sudov a iného príslušenstva pravdepodobne až do konca 17. st., no v archívnych záznamoch z r. 1530 sa spomína aj ako jedna z prešovských väzníc, a to vďaka svojej blízkosti pri mestskej radnici. Pomenovanie dostala po Prešovských krvavých jatkách v r. 1687, kedy na základe nespravodlivého súdu cisárskeho generála A. Caraffu z Neapola bolo na námestí pri ev. kolégiu potupne popravených 24 uhorských zemanov a mešťanov. Podľa niektorých písomných zmienok boli v budove uschovávané kontrolné mestské miery a váhy a istý čas sa tu nachádzala aj mestská zbrojnica. V druhej polovici 19. storočia v nej bola mestská väznica. Od začiatku 20. st. až do súčasnosti sa začala budova využívať na archivovanie mestských písomností.

Foto – Caraffova väznica

Zdroj: Branislav A. Švorc, www.foto.branisko.at

15. Radnica (dom č. 73) stredovekého Prešova stála pôvodne na inom mieste. Bola to samostatne stojaca dvojpodlažná kamenná budova, postavená niekde na mieste dnešného parku s pomníkom Červenej armády. V priebehu 17. st. ju však magistrát z neznámych dôvodov (pravdepodobne poškodenie počas požiarov) opustil a presťahoval sa do objektu, ktorý slúži tomuto účelu dodnes. Presná podoba pôvodnej radnice nie je známa, zachoval sa z nej iba kamenný mestský erb z prvej polovice 16. st., sekundárne umiestnený v portáli neskoršej radnice. Nová budova bola v stredoveku honosným meštianskym domom. Začiatkom 16. st. ju prebudovali na mestskú vináreň a na tento účel slúžila takmer po dve storočia. Z gotického obdobia sa zachovali iba niektoré fragmenty v interiéroch, portál a neskorogotické ostenie na prízemí. Do novších dejín sa radnica zapísala r. 1919. Po obsadení mesta a veľkej časti východného Slovenska maďarskou

Červenou armádou bola 16. júna 1919 z jej balkóna vyhlásená Slovenská republika rád. Od r. 1945 sídlil v budove Mestský národný výbor, po r. 1990 Mestský úrad. V r. 1961 bola radnica zapísaná do zoznamu národných kultúrnych pamiatok.

- 16. Neptúnova fontána:** je jedinou zachovanou pôvodnou mestskou cisternou. Pred postavením vodovodu slúžilo občanom ako rezervoár úžitkovej vody desať podobných cisterien. Až do čias Jozefa II. nesmeli okrem doby trhov bývať v Prešove žiadni Židia. Ako prvý úspešne porušil tento zákaz v druhej polovici 80. rokov 18. st. bohatý haličský obchodník M. Holländer. Z vďačnosti dal potom postaviť v jednej z cisterien túto fontánu. Nachádza sa v mestskom parku a má pôdorys kruhu v centre ktorého sa nachádza socha Neptúna s trojzubcom.

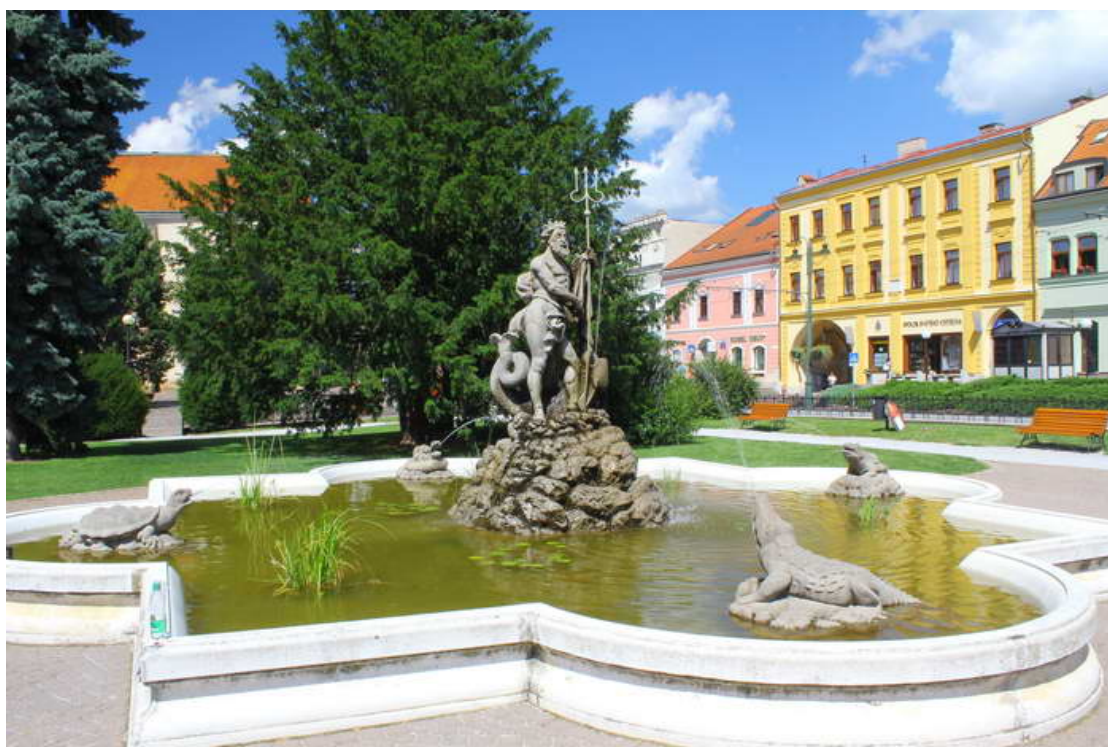

Foto – Neptúnova fontána

Zdroj: Branislav A. Švorc, www.foto.branisko.at

- 17. Čierny orol:** v južnej časti námestia je zasadený blok mestských reprezentačných budov, oddávna nazývaný Čierny orol. Základom komplexu bol dvojpodlažný meštiansky dom s priestrannou dvorovou časťou, ktorý mesto zakúpilo v r. 1561 a adaptovalo na reprezentačný hostinec. Od začiatku 19. storočia bol hostinec využívaný čoraz častejšie na rozličné kultúrne účely. V 40. rokoch 19. storočia vznikla v zadnej časti dvora hostinca výstavná budova mestskej reduty. 3. marca 1849 sa tu konalo zhromaždenie obyvateľstva, na ktorom k občanom prehovorili L. Štúr a J. M. Hurban, ktorí prišli do Prešova na čele slovenských dobrovoľníkov v cisárskej armáde. Po prestavbe komplex Čierneho orla obsahoval budovu reduty, divadlo a luxusný hotel s reštauráciou a kaviarňou. Veľká rekonštrukcia divadla sa uskutočnila v roku 1943 a po súhlase slovenskej vlády v januári 1944 bolo slávnostné otvorenie činnosti divadla. Divadlo bolo v roku 1954 premenované na Divadlo Jonáša Záborského.

18. Palác Klobušických: vznikol spojením 5 domov v polovici 18. st. Majiteľom jedného z domov bol Ondrej Klobušický, hlavný správca hornouhorských rákociovských majetkov. Práve uňho sa v r. 1650 na svojej ceste zastavil J.A. Komenský a strávil v dome niekoľko dní. Hlavným iniciátorom prestavby a výstavby paláca bol F. Klobušický, bývalý kráľovský tabulárny radca. Vo veľkolepej prestavbe, začatej za grófa F. Klobušického, pokračoval jeho syn Štefan a napokon ju dokončila jeho vdova K. Kapyová. Výsledkom prestavby bol reprezentačný dvojpodlažný palác v neskorobarokovom štýle (tzv. štýl Ľudovíta XVI.) so štvorkrídlovou dispozíciou a pravouhlým nádvorím v strede. Cenné je predovšetkým poschodie uličného priečelia, bohato zdobené krásnymi štukovými výjavmi a ornamentami s erbom rodiny Klobušickovcov nad hlavným portálom. Nepochybne jednou z najvýznamnejších udalostí v histórii tohto šľachtického sídla bola návšteva následníka trónu Jozefa II. v lete 1770. Dnes je budova sídlom Krajského súdu v Prešove.

Foto – Palác Klobušických

Zdroj: Branislav A. Švorc, www.foto.branisko.at

19. Chrám sv. Jána Krstiteľa: ide o pôvodne gotický jednoloďový kostol. Jeho dĺžka je 43 m, šírka 12 m (s kaplnkami 25 m), výška 13 m a veža je vysoká 40 m. V prvej polovici 14. storočia bola postavená na južnom okraji Prešova budova mestského špitála, ku ktorej bola ešte v tom istom storočí pristavená menšia kaplnka. V 17. st. bola spojená s minoritským kláštorom a v 18. storočí bol kostol barokovo prestavaný do súčasnej podoby. V roku 1791 bolo z Košíc do Prešova premiestnené sídlo gréckokatolíckeho vikariátu. 22. septembra 1818 pápež Pius VII. vydal bulu *Relata semper*, ktorou zriaďoval gréckokatolícke biskupstvo v Prešove. Celý komplex bývalého kláštora bol potom v r. 1821 pridelený prvému biskupovi novozriadenej Prešovskej diecézy Gregorovi Tarkovičovi. Jozef Gaganec, v poradí druhý prešovský biskup, dal v r. 1848 urobiť rozsiahlu prestavbu sídla, pri ktorej vznikla dnešná dvojpodlažná palácová budova s klasicisticky upraveným priečelím. V roku 1757 vznikli štyri väčšie fresky zo života sv.

Jána Krstiteľa. Dodnes sú zachované na strope chrámovej lode. Kostol patrilo od r. 1818 gréckokatolíckemu biskupstvu. Bol upravený oltár, vytvorený ikonostas, biskupský trón, kazateľnica a kanonické lavice. Autorom ikonostasu (1846) je sochár Juraj Román a viedenský maliar A. Fikas. Z liturgických predmetov je cenný kalich od zlatníka J. Szilassyho, evanjeliár od neznámeho majstra, biskupská berla, ktorú venoval biskupovi J. Vályimu cisár František Jozef I. V severnej kaplnke je pred oltárom umiestnený sarkofág s pozostatkami biskupa P. P. Gojdiča. Na severnej stene katedrály je za sklom upevnená kópia Turínskeho plátna, ktoré prešovská katedrála dostala ako dar od Turínskeho arcibiskupstva v Taliansku v roku 2003. Najvýznamnejšou udalosťou v histórii katedrálneho Chrámu sv. Jána Krstiteľa i biskupského paláca, ako aj celej diecézy bola návšteva pápeža Jána Pavla II. dňa 2. júla 1995, keď bol na oficiálnej návšteve Slovenskej republiky v dňoch 30. 6. – 3. 7. 1995.

20. **Divadlo Alexandra Duchnoviča (DAD)** sídli v historickej budove na Jarkovej ulici. Vzniklo 24. 11. 1945 na základe rozhodnutia Ukrajinskej národnej rady v Prešove. Od roku 1969 do 31. 12. 1997 divadlo riadilo Ministerstvo kultúry SR. Od 1. 1. 1998 - 31. 3. 2002 Krajský úrad v Prešove a od 1. 4. 2002 zriaďovateľom divadla je Prešovský samosprávny kraj.
21. **Mestské hradby** sú súčasťou stredovekého opevnenia mesta Prešov. Jednou z najdôležitejších mestských výsad bolo právo postaviť si hradby. Opevnenie bolo nutné na obranu majetku a života mešťanov v neistých časoch, ale bolo potrebné i pre samotného panovníka. Prešov dostal právo na vybudovanie obranných múrov s baštami a vežami od Ľudovíta I. v roku 1374. Hradby boli ukončené až v 30. rokoch 15. Storočia. Dokončením stavby fortifikačného systému v polovici 15. storočia sa ustálilo urbanistické členenie mesta, usporiadanie jednotlivých štvrtí a ulíc, ktoré sa v podstate zachovalo dodnes. Jeho základom, hlavnou osou, bolo šošovkovité námestie vybudované po oboch stranách cesty. V súčasnosti je možnosť vidieť pozostatky hradieb z jedinou zachovalou bránou – Floriánovou bránou.
22. **Kostol sv. Jozefa – resp. Františkánsky kostol** je barokový jednolodový rímskokatolícky kostol s dvojvežovým priečelím, spojený na severnej strane s kláštorom. Zasvätený bol sv. Jozefovi. Podľa vzoru jezuitskeho kostola Ill Gésu v Ríme bolo upravené celé priečelie s dvoma bočnými vežami. V r. 1708-1718 sa realizovala rozsiahlejšia rekonštrukcia kostola a kláštora. Chrám má štyri oltáre a kazateľnicu. Oltár sv. Antona Paduánskeho je z r. 1719. Zaujímavý je oltár Božského Srdca v strednej severnej kaplnke. Na ňom je emblém s bocianom, ktorý drží kúsok zlata. V južnej časti františkánskeho kostola pri oltári sv. Antona sú uložené jeho pozostatky spolu s pozostatkami Terézie Kloboušickej. V chrámovej krypte sú pochovaní rehoľníci. Nádherne upravený bol aj interiér kostola. Novovytvorený hlavný oltár sv. Rodiny (1732) získal bohatú sochársku výzdobu. Jeho autor František Strecius na ňom umiestnil vyše 40 rozličných plastík. Obnovený chrám bol slávnostne vysvätený r. 1735 a stal sa ďalším prejavom sakrálneho umenia v Prešove. Františkánsky kostol bol v r. 1984-1991 podrobený nevyhnutnej generálnej oprave, počas ktorej boli vymenené oba pieskovcové portály, takmer všetky okná a rímasy, strecha kostola a veží, ba i staré vežové hodiny. Úprava budovy kláštora bola ukončená r. 1993.

Foto – Františkánsky kostol

Zdroj: Branislav A. Švorc, www.foto.branisko.at

23. Historická budova DJZ - na pôde mesta Prešov sa divadlo hralo už v sedemnástom storočí - v latinčine, maďarčine, nemčine, slovenčine, ba aj v šarištine. Okrem zájazdových divadiel, ktoré v Prešove často vystupovali, sa darilo aj amatérskemu divadlu. Práve jeden z amatérskych spolkov - spolok Záborský - sa stal ohnivkom spojenia ochotníckeho divadla s profesionálnym. Dňa 14. septembra 1990 bola otvorená nová budova Divadla Jonáša Záborského, prvá špecializovaná budova divadla na Slovensku v histórii Československa. V centrálnej časti Hlavnej ulice blok mestských reprezentačných budov, oddávna nazývaný Čierny orol. Základom komplexu bol dvojpodlažný meštiansky dom Tomáša Caschera s priestrannou dvorovou časťou, zaberajúci dve stredoveké parcely. V mestských písomnostiach bol uvádzaný ako publicum diversorium (verejný hostinec). Po náležitej úprave a pribudovaní nových priestorov vo dvore bol postupne hostinec využívaný čoraz častejšie na rozličné kultúrne účely. Ešte v prvej štvrtine 19. st. bola v jeho priestoroch zriadená väčšia miestnosť reduty, v ktorej sa popri iných aktivitách hrávali menej nákladné divadelné predstavenia. V roku 1833 postavili vo dvore prvú divadelnú budovu pre nemeckú divadelnú spoločnosť. Bola to menšia, samostatne stojaca sieňová stavba s malou dvoranou, ktorá

mala iba 46 miest na sedenie a niekoľko lôží. Nové prešovské divadlo na čele s riaditeľmi Hornsteinom a Justhom bolo slávnostne otvorené 21. januára 1834. Historická budova DJZ slúži aj po rekonštrukcii svojmu účelu nachádza, kde sa na javisku hrávajú predstavenia rôzneho žánru.

24. **Šarišská galéria** sídli na Hlavnej ulici a bola založená r. 1956 ako Krajská galéria v Prešove, dnešné meno nesie od r. 1991. Patrí k najstarším regionálnym galériám na Slovensku. Výstavnú činnosť začala r. 1957. Pôvodne sídlila v budove bývalého evanjelického kolégia (národná kultúrna pamiatka) v severnej časti hlavného námestia. R. 1981 získala dva pamiatkovo chránené objekty, bývalé meštianske domy (pôvodne gotické s renesančnými a barokovými prestavbami) v mestskej pamiatkovej rezervácii, rekonštruované pre potreby galérie, v polovici 80-tych rokov získala ďalšiu budovu v susedstve / Hlavná 49/, ktorá má po rekonštrukcii ponúkať stále expozície Umenie regiónu 15.-20. stor. V súčasnosti vlastní vyše 4200 maliarskych diel, kresieb, sôch a grafík z 15. – 20. stor. Galéria rozvíja pestrú výstavnú a kultúrno-výchovnú činnosť. Na salónoch s medzinárodnou účasťou umožňuje zaujímavé stretnutia v spolupráci s domácimi i zahraničnými galériami a autormi.
25. **Szentandrásyho palác** – nachádza sa na západnej strane ulice oproti Čiernemu orlu. Na tomto mieste pôvodne stáli tri stredoveké domy. V rokoch 1880 – 1886 boli spojené a prebudované na tzv. Szentandrásyho palác. Dodnes sa budova vyznačuje honosným pseudoklasicistickým priečelím, bohato zdobeným štukovou, ako i reliéfnou a sochárskou výzdobou. Prízemie budovy slúžilo na obchodné účely. Na poschodiach bola na prelome 19. a 20. st. umiestnená najväčšia prešovská banka Prešovská banková jednota (Eperjesi Bankegylet) a prvá moderná kníhtlačiareň v meste (spolu s vydavateľstvom), patriaca Árpádovi Kóschovi.
26. **Kalvária** – predstavuje barokový komplex z 18. storočia s Kostolom sv. Kríža a 14 kaplnkami, z ktorých najvzácnejšia je kaplnka svätých schodov (postavené podľa predlohy z Ríma). Kostol je výnimočný vzácnou maliarskou výzdobou stropu a zaujímavým interiérom. Súčasťou komplexu je i podzemná krypta s hrobmi kňazov a cintorín. Zaujímavosť: Na Kalvárii nájdete nezvyčajného modrého anjela aj hrob s nápisom: „tu je pochovaná jedna hriešna žena.“

Foto – Kalvária
Zdroj: Jean Philippe Tournut

27. Solivar – soľná baňa. Pôvodná obec Soľná Baňa je písomne doložená z r. 1230, soľný prameň sa uvádza v r. 1288 ako majetok rodiny Šóšovcov, neskôr aj kráľa. Soľ sa získavala odparovaním a varením soľanky, od r. 1572 aj ťažbou kamennej soli v šachte Leopold. Po jej zatopení soľankou v r. 1752 bola hlbinná ťažba znemožnená a ďalej sa pokračovalo len vo varení soľného roztoku. Nová kapitola v dejinách Solivaru sa začala písať v r. 1925, kedy bol do prevádzky daný Nový Solivar v Prešove a z dôvodu havarijného stavu zanikla varňa Ferdinand i liečivé kúpele. Z dôvodu ochrany tohto unikátneho komplexu bol celý areál v r. 1970 zapísaný do zoznamu národných kultúrnych pamiatok. Dnes je areál v správe Slovenského technického múzea v Košiciach ako jeho expozícia. Na mieste Soľnej Bane - dnešného Solivaru, sa zachoval súbor jedinečných technických pamiatok. Ide najmä o budovu gápl'a, četerne, huty, skladu ale aj prináležiaceho kostola a klopačky.

Foto – Solivar

Zdroj: Branislav A. Švorc, www.foto.branisko.at

28. Vodárenská veža – navrhol ju architekt Viliam Glasz v Maďarsku, ktorý sa v Prešove usadil okolo roku 1910. Presný dátum výstavby sa nezistil. Podľa všetkého vodárenská veža slúžila na akumuláciu úžitkovej vody. Vodárenská veža je situovaná uprostred malého námestia trojuholníkového tvaru na vyvýšenej severnej strane mesta, v obytnej štvrti nazývanej Táborisko, ktoré sa nachádza mimo mestskej pamiatkovej rezervácie.

29. Chrám sv. Alexandra Nevského – tento Pravoslávny chrám bol posvätený v roku 1950. Chrám posvätil archimandrita Andrej na počesť sv. blahoslaveného kniežaťa Alexandra Nevského, veľkého bojovníka za pravoslávnu vieru na svätej Rusi. V roku 1969 bola zo západnej strany chrámu postavená ihlanová zvonica, ktorú spojili so základnou stavbou chrámu. Obe budovy chrámu - chrám i zvonica predstavujú podľa formy pravidelné štvorce. Z východnej strany nestĺpového chrámu vystupuje polkruhový oltár. Kubický štvorec chrámu je korunovaný piatimi kupolami. Interiér chrámu je skromný. V prvom rade sú umiestnené dve nevelké ikony Spasiteľa a Božej Matky, v druhom rade niekoľko

ikon s vyobrazením svätých. Na stĺpoch chrámu sa nachádzajú: ikona sv. Alexandra Nevského a ikona sv. Nikolaja Myrlikijského Čudotvorcu. V súčasnosti katedrálly chrám sv. kniežaťa Alexandra Nevského (katedrálly chrámom sa stal až v roku 1968) žije plným duchovným životom.

- 30. Kapušiansky hrad** – sa vypína nad obcou Kapušany, na výbežku lesa Dubník na sopečnej vysočine (504 m n. m.) Na jeho mieste sa predpokladá staré slovanské hradisko. Samotný názov obce Kapušany (z maď. – kapu – brána) poukazuje na krajinský priechod. Kapušany teda ležali nielen v pohraničnom pásme, ale i na križovatke krajinských ciest. Strategická dôležitosť tohto miesta si vynútila i výstavbu kamenného hradu. Ten vznikol pravdepodobne ešte pred tatárskym vpádom. Na kopci sa zrejme už v 13. storočí nachádzal kráľovský hrad – Maglovec a jeho menom potom pomenovali aj hradný kopec. K oválu južnej hradby boli v 16. storočí pristavané hospodárske objekty a remeselnícke dielničky. Kapušiansky hradný vrch – osobitne chránené územie, prírodná rezervácia o ploche 18,10 ha s významným botanickým náleziskom na vulkanitoch. Lokalita „Kapušíansky hradný vrch“ je súčasťou biocentra regionálneho významu tiahnuceho sa po svahoch južného výbežku masívu Spišskošarišského medzihoria, podcelku Stráže.
- 31. Šarišský hrad** - jeden z najväčších hradných komplexov na Slovensku, sa rozprestiera na vyvýšenine sopečného pôvodu, severozápadne od mestečka Veľký Šariš. Prvá písomná zmienka o hrade pochádza z roku 1245. Hradný kopec bol však, podľa archeologických nálezov osídlený už v paleolite. Hrad ležal na Torysskej obchodnej ceste a bol sídlom kráľov v čase ich zdržiavanie sa v Šariši. Po tatárskom vpáde bol počas vlády Bela IV. na mieste pôvodného hradu vybudovaný nový, kamenný, so širokými múrmi, aby sa tak zvýšila jeho obranyschopnosť. Od 13. storočia prešiel z kráľovských rúk do šľachtických. Z rúk Soósovcov sa stal po porážke v bitke pri Rozhanovciach v roku 1312 opäť kráľovskou dŕžavou. Od roku 1436 do roku 1537 patril šľachtickému rodu Perényiovcov, ktorí ho zveľadili. Posledným zemianskym vlastníkom hradu bol rod Rákociovcov. Od roku 2006 patrí hrad mestu Veľký Šariš. V súčasnosti prebiehajú iniciatívy pre záchranu a zatraktívnenie zrúcaniny Šarišského hradu.
- 32. Zbojnický hrad** - na východnom úpätí vrchu Tri oltáre (906 m) stojí nad obcou Ruská Nová Ves v nadmorskej výške 661 metrov zrúcanina stredovekého hradu s názvom Zbojnický zámok (Zbojnický hrad). Hrad dostal názov podľa majiteľov hradu, ktorí vraj ako zbojníci napádali a zbíjali ľud. Pochádza z prelomu 13. a 14. storočia. Volal sa "Castrum Sower", preto aj dnes sa môžeme stretnúť s názvom Solnohrad, čo je odvodené od neďalekej obce Solivar. Z pôvodnej stavby hradu sa dodnes zachovali len zvyšky opevnenia. Na juhozápadnej strane sa z obvodového opevnenia horného hradu zachovali stopy po umiestnení paláca a fragment štvorcovej veže, na strane severnej časť murovaného obvodového opevnenia a kruhovej veže dolného hradu. Ruiny Zbojníckeho zámku na hradnom brale sú dobre badateľné z diaľky. Zo Zbojníckeho zámku je dokonalý výhľad na sústavu signálnych hradov - vpravo Kapušiansky, ako aj na majestátny Šarišský hradný vrch v smere za Prešovom. Územie bolo v r. 1964 vyhlásené za národnú prírodnú rezerváciu, kde sa na rozlohe 8 ha chráni najmä flóra skál a okolitých dubových porastov.
- 33. Kaštieľ vo Finticiach** – tento renesančný štvorkrídlový kaštieľ pochádza z prvej polovice 17. storočia. Interiér je pomerne zachovalý, na prízemí sú renesančné klenby, vo vstupnej

sieni je schodište s valcovitým stĺpom na zábradlí. V chodbe, ktorá spája kaštieľ s kostolom, sú barokové klenby s bohatou štukovou ornamentikou. Obklopujú ho samostatné vstupné a hospodárske krídla, ktoré vytvárajú náznak opevnenia. Areál kaštieľa sprístupňuje kruhovo ukončená brána s reliéfmi putti na rohoch. Vybudovaním spojovacej chodby priamo z areálu kaštieľa ponad potok veľkým oblúkom, nad ktorým sú obytné priestory, vznikol zvláštny architektonický útvar spojenia panského sídla priamo s emporou kostola. Priečelie kaštieľa orientované na juh má na nárožiach hranolové rizality pripomínajúce veže. Fasádu členia pozdĺžne okná, iba na niekoľkých sa zachovali jednoduché šambrány. V prízemí je kamenný vstupný portál s osteními, girlandami a rímsou v supraporte. Strecha kaštieľa je manzardová, nad rizalitmi valbová. V rekonštruovaných objektoch kaštieľa (býv. koniareň) je Klub dôchodcov a iné spoločenské ustanovizne.

- 34. Kaštieľ vo Fričovciach** - Renesančný kaštieľ z rokov 1623-1630, obdĺžnikového pôdorysu, trojtraktový s príľahlým parkom, typický predstaviteľ východoslovenskej renesancie. Kaštieľ dal postaviť Valent Berthóty v rokoch 1623 -1630. Syn Valenta - Ján predal začiatkom 18. storočia kaštieľ Jánovi Therenyovi. Kaštieľ však od neho kúpil späť jeho syn Mikuláš Berthóty. Do roku 1945 ho obývala rodina Ghillányiovcov. Kaštieľ bol opravený v rokoch 1953-55 a 1977-78. V súčasnosti je kaštieľ po rozsiahlej rekonštrukcii a v súkromnom vlastníctve, čiastočne je sprístupnený verejnosti. V kaštieli je hotel a na prízemí funguje reštaurácia pre návštevníkov. Na prízemí sa zachovali renesančné klenby, krížové alebo valené s lunetami. Na prvom poschodí sú klenby korýtkové a české placky. V reprezentačnej sále bola pôvodne umiestnená hudobná empora s pomaľovaným parapetom. Kaštieľ je dvojtraktový objekt obdĺžnikového pôdorysu s dvoma hranolovými vežami na nárožiach. Kedysi mal svoje vlastné opevnenie. V strede jednoduchej dispozície je veľká vstupná sieň, v ktorej je zalomené schodište vedúce na poschodie. Na priečelí sú okenné otvory a vstup, upravené v 19. storočí. Z tohto obdobia pochádza i terasa prístupná voľným kamenným schodišťom.
- 35. Cemjata** - ako mestská časť Prešova (od centra vzdialená asi 5 km) sa geograficky začleňuje do Šarišskej vrchoviny. Svojim spôsobom ide o starú liečebnú a rekreačnú lokalitu, známu už od druhej polovice 19. storočia, kedy tu vznikli kúpele. Umiestnená je do lesného prostredia kde sú aj viaceré minerálne pramene. Na liečebné účely sa dodnes používa prameň pri altánku. Na začiatku 19. storočia bol na Cemjate známy minerálny zemito-uhľitý prameň "Cemjata" s teplotou vody 13,2 °C. Tento prameň neskôr využívali kúpele na liečenie celkovej slabosti a nervových chorôb ako aj na črevné a žalúdočné choroby. Po zániku kúpeľov po II. svetovej vojne sa v tejto oblasti začali budovať záhradky a dnes je tu veľká záhradkárska osada. V kúpeľných budovách bol zriadený domov pre dôchodcov, ktorý slúži dodnes. V okolí Prešova sa nachádza množstvo minerálnych prameňov, z ktorých do lokality Cemjata patria tri a to najvýdatnejší Cemjata a dva pramene Kvašnej vody. K týmto prameňom vedie niekoľko turistických a cykloturistických trás. Turistickou atrakciou Cemjaty je aj Čertov kameň v potoku Čertov jarok v údolí pod Ščerbovou horou. Neďaleko balvana, kde je sprístupnená cesta je ďalší turistický objekt studnička s pramenistou vodou. Pre vedeckovýskumné

účely sa v lesoparku nachádza aj Arboretum Ortáše, účelový objekt Školských lesov Cemjata pri SLŠ v Prešove.

- 36. Haniska/Borkut – VITAPARK** – je jednou z obľúbených oddychových častí Prešova je Borkut. V tomto areáli sa nachádza hneď niekoľko turistických trás a cyklotrás, ktoré spájajú viaceré obce v okolí mesta. Je tu mnoho minerálnych prameňov ako aj pamätník sedliackeho povstania na kopci Furča. V tomto lesnom prostredí je naplánovaný športový a oddychový areál – VITAPARK. Plánovaná realizácia tohto parku bude ponúkať návštevníkom nielen možnosti na aktívne strávenie voľného času, organizovanie športových a spoločenských podujatí pre jednotlivcov i skupiny, ale výraznou mierou ovplyvní aj ochranu prírodných minerálnych prameňov na Borkute a zvýši estetiku prostredia. Malo by ísť o akúsi telocvičňu v prírode, ktorá spĺňa požiadavky a je vhodná pre všetky vekové i spoločenské skupiny.
- 37. Areál Aquapark DELŇA + prírodné kúpalisko** V katastri mesta Prešov sa nachádza vyhľadávaná oddychová zóna DELŇA. V súčasnosti ju môžeme rozdeliť na dve časti na Aquapark DELŇA a prírodné kúpalisko. V celoročnom krytom areáli kúpaliska nájdete množstvo atrakcií a neuveriteľných 1500m² vodnej plochy vo viacerých nerezových bazénoch. Ide o jediný komplex tohto druhu a území mesta. Ponúka bazény pre deti, plavcov i neplavcov, atrakcie, wellness, bar, reštaurácie, terasy (súčasťou tejto rekreačnej zóny sú plavecký bazén 25x8 m, oddychový bazén s atrakciám, detský bazénik, vírivky s teplou vodou, vlnolamy, vodopády, trysky a 100 m tobogán a 30 m šmýkačka. Vedľa uzavretého komplexu sa nachádza prírodné kúpalisko Delňa. Ide o oddychovú zónu s trávnatou plochou, kde je dispozíciou niekoľko detských ihrísk, skokanský mostík, plochy na loptové hry, dve športové ihriská na nohejbal a volejbal a takisto stôl na pingpong malé kolotoče a iné atrakcie pre deti. Sociálne zariadenia a sprchy sú na okraji areálu. Kúpanie v nádrži, ktorá má bezbariérový vstup je momentálne na vlastnú zodpovednosť.
- 38. Lanové centrum OUTDOOR Park** – nachádza sa v severnej časti mesta s ponukou atraktívnych programov pre skupiny aj jednotlivcov. Ide o komplex lanových prekážok, ktoré sú umiestnené vo výške 8 až 10 metrov nad zemou, ktoré účastníci prekonávajú po zaškolení inštruktorom (deti nad 12 rokov). Pre deti od 3 rokov je k dispozícii špeciálna sieťami zabezpečená lanová dráha Lanáčik (deti sa tu môžu bezpečne pohybovať bez doprovodu) nízko nad zemou a tiež komplex nízkych lanových. Súčasťou areálu je lezecká stena, šatne, sprchy a tiež kaviareň s veľkou terasou. Jedinečné prepojenie športoviska s kaviarňou ponúka výborné podmienky na usporiadanie rodinných akcií alebo detských párty a pod. Outdoor park poskytuje široké možnosti na aktívne trávenie voľného času pre všetky vekové kategórie.
- 39. Kolmanová záhrada – EKOPARK** - predstavuje chránený prírodný výtvor a zároveň malebný kút Prešova založený v roku 1820 Matejom Sennowitzom. Pôvodne vznikla ako botanická záhrada pre študijné účely študentov a pestovanie ohrozených druhov rastlín východoslovenského regiónu. Nachádza sa v západnej časti mesta a poskytuje nevyčerpatelne možnosti využívania, dotvorenia a spríjemnenia existujúcej oddychovej, relaxačnej a náučnej zóny pre obyvateľov mesta Prešov a širokého okolia s plochou takmer 2,5 ha. Je vyhľadávaným miestom oddychu, poučenia, vzdelávania, rôznych aktivít v externých expozíciách. Zvieratá, ktoré môžete vidieť v Ekoparku sú poníky,

kozy, ovce, lama, rôzne druhy sliepok, ryby, žaby, hady a iné menšie zvieratá. V Ekoparku je taktiež k dispozícii nové moderné detské ihrisko a hipodrom. Konajú sa tu predmetové súťaže so zameraním na ekológiu a životné prostredie. Vstup je zdarma.

- 40. Cyklistický chodník Prešov - Veľký Šariš** – tento cyklistický chodník predstavuje prepojenie dvoch miest brehu rieky Torysa jeho prepojenie v lokalite Pod Bikošom má slúžiť turistom na relax v prírodnom prostredí. Cyklisti a korčuliari môžu využívať tri metre širokú cestu, 1,5-metrový chodník je určený pre peších. Táto komunikácia by sa v budúcnosti mala stať súčasťou medzinárodného projektu Karpatskej cyklistickej trasy. Vo výstavbe cyklistického chodníka po brehu rieky Torysa, ktorý sa končí pri Mestskej športovej hale, plánuje prešovská radnica pokračovať aj ďalej, smerom na Košice.
- 41. Ranč Pohoda – Kúty** je nový športovo rekreačný areál zameraný na výuku jazdenia, turistiku na koni, hipoterapiu, vychádzky kočom a ustajnenie koní. Nachádza sa iba 2,5 km od samotného centra mesta Prešov a ponúkame rôzne možnosti oddychu a zábavy v útulnom prírodnom prostredí na brehu riečky Sekčov.
- 42. Sigord** – je rekreačná oblasť v Slanských vrchoch vzdialená od Prešova asi 12 km. V tomto rekreačnom stredisku sa nachádza podmienky pre oddych počas celého roka okrem ubytovacích a stravovacích možností je to počas zimnej sezóny lyžiarsky vlek a bežecké lyžiarske trate. V letnom období je k dispozícii návštevníkom kúpalisko, niekoľko ihrísk a priehrada, obľúbená rybármi. a terén pre cykloturistiku (3 000m), lesný náučný chodník (2 900m), studnička Sisi (historické záznamy hovoria, že roku 1895 pricestovala princezná Sisi - rakúska cisárovná Alžbeta Bavorská spolu so svojim sprievodom do Šarišskej stolice, kde navštívila Bardejovské kúpele. Zaujala ju tiež história lokality Slanských vrchov, hlavne ťažba opálov, soli a minerálne pramene). Lesopark predstavuje rukopisný záznam v kronike prednostu Štátnej lesnej správy v Kokošovciach z roku 1928 o jedincoch a druhov lesných drevín, ktoré sa tu nachádzajú.
- 43. Zlatá Baňa** - vznikla v chotári obce Lesiček v 2. polovici 18. storočia. v severovýchodnej časti Slanských vrchov, na sútoku potokov Delňa, Jozefka a Rakuvpotok. Jej kataster je značne členitý. Nadmorská výška v strede obce je 585 metrov. Najvyšším vrchom na území obce je vrch Šimonka ležiaci vo výške 1092 metrov nad morom. Neúspešné pokusy o ťažbu zlata v rokoch 1730 - 1861 sa skončili vybudovaním erárneho podniku na ťažbu hlíny a výrobu kachiel, ktoré boli známe v celom Rakúsko-Uhorsku. Pokračovaním baníckej činnosti bola ťažba antimónu. V katastri obce sa ťažil aj drahý opál. V centre obce sa vyníma technická pamiatka postavená v rokoch 1819-1821 - KLAUZÚRA - priehradný múr bývalej umelej priehrady, ktorý slúžil na zadržanie vody, za účelom splavovania dreva do Solivaru. Počas druhej svetovej vojny, bola Zlatá Baňa za pomoc partizánom vypálená fašistami. Za tieto zásluhy bola vyznamenaná Radom Červenej hviezdy a Dukelskou pamätnou medailou. Ťažké časy a hrdinstvo pripomína pamätník v strede obce s názvom „Útek z horiacej obce". V tomto regióne je bohatá sieť turistických a cykloturistických trás. Banícka história obce, ako aj dlhoročná tradícia v organizovaní kultúrno-spoločenských a športových akcií, ponúka obci možnosť ďalšieho rozvoja cestovného ruchu.
- 44. Opálové bane** - Dubnícke opálové bane sú svetovou raritou, nachádzajúcou sa v severnej časti Slánskych vrchov. V roku 1771 tu bol nájdený najväčší známy kus opálu na svete,

Harlequin. Dubnícke ložiská drahého opálu sú výnimočným fenoménom z celosvetového hľadiska. Nikde na svete nebol drahý opál ťažený banským spôsobom v takom veľkom rozsahu, a tak dávno. Od roku 1964 sú Dubnícke opálové bane vyhlásené za chránené nálezisko zimujúcich netopierov.

45. **Kanaš** – malebná dedinka príjemné prostredie kde sa nachádza ďalší ranč s množstvom miesta pre kone i ľudí, veľké trávnaté výbehy, priestranné boxy, jazdiareň, všetky podmienky pre rozvoj koní aj ich jazdcov
46. **Jaskyňa Zlá diera** - nazývaná i Lipovecká jaskyňa, sa nachádza na území Prešovského kraja, približne 30 km od Prešova, patrí síce geomorfologicky do pieskovcového pohoria Bachureň, vznikla však v dolomiticko-vápencovej kryhe, ktorá sem zasahuje zo susedného pohoria Branisko. Táto prírodná pamiatka sa nachádza v piatom (najprísnejšom) stupni ochrany. Na jej stenách sa nachádza jaskynný vápenec – sinter, ktorý je tvorený kalcitom a dolomitom. Dolomit sa správa ako špongia – zadržiava značné množstvo vody. Tento podzemný krasový útvar je domovom dvanástich druhov netopierov, z ktorých najvýznamnejšími sú podkovár malý a netopier veľký. Časť prístupných priestorov v jaskyni je pomerne úzka. Tejto skutočnosti návštevníci musia prispôbiť i formu pohybu a spôsob premiestňovania sa. Zaujímavosťou je Jazierko, v ktorom si podľa legendy majú mladé devy a mládenci namočiť prsty, aby si do jedného roka našli budúcich životných partnerov.
47. **Kaštieľ v Hermanovciach** - predstavuje sídlo rodiny Péchy, ktorý stojí uprostred trojhektárového anglického parku. Dom, ktorý postavil Georg Péchy von Péchújfalu pre rodinných blízkych pred vyše sto rokmi, bol po 2. svetovej vojne vyvlastnený. Postupom rokov sa z neho stala ruina, tak ako aj z klasicistického kaštieľa z roku 1780 stojaceho vedľa. V 90-tych rokoch získali potomkovia časť pôvodného vlastníctva späť a určili si ako životnú úlohu zachrániť a zachovať rodinné dedičstvo – park, domy a 300 hektárov lesa. Vďaka renovácii dnes patrí Lovecký Dom a Kaštieľ Péchy historickým monumentom. V areáli kaštieľa sa nachádza tenisový kurt, k dispozícii je wellness so saunou, fitness, šatne a súkromná klubová miestnosť.
48. **Jazdecký areál a detské dopravné ihrisko** - tieto dve oddychové zóny na Sídlišku III sú v tesnej blízkosti a ponúkajú možnosti na oddych a relax. V jazdeckom areáli sa venujú jazdeniu, hipoterapii, súčasť tvorí aj detské ihrisko a bowling. Súčasťou dopravného ihriska je ihrisko na športy, letná terasa a prenájom detských dopravných prostriedkov.
49. **Ružencová záhrada Matky Božej – Vyšná Šebastová** – predstavuje záhradu farnosti a ponúka priestor pre všetkých mariánskych ctiteľov, starých i mladých, farnosti, modlitebné skupiny i jednotlivcov, no najmä pre Ružencové bratstvá, aby poslúžila pre celú arcidiecézu.

Záver

Mesto Prešov disponuje veľkým kultúrnym i prírodným potenciálom, vďaka ktorému si vytvára konkurencieschopnú pozíciu pre rozvoj mestského turizmu. No na zlepšenie podmienok pre trvaloudržateľný rozvoj mestského turizmu v Prešove je potrebná jeho propagácia. Na základe realizácie nášho projektu sme zmapovali a charakterizovali jednotlivé atraktivity Prešova a okolia, ktoré sme rozdelili na kultúrne pamiatky v centre mesta,

kultúrne a technické pamiatky v meste a blízkom okolí, hrady a kaštiele v okolí, rekreačno-oddychové zóny, prírodné atraktivity a zakreslili ich do mapy. Zároveň sme vytvorili mapu dostupnosti k jednotlivým miestam a ich fotodokumentáciu. Naším cieľom je priblížiť obyvateľom mesta ako aj návštevníkom množstvo rekreačných možností. Zároveň by mala byť snaha mesta zlepšiť podmienky a podporiť vzájomnú spoluprácu jednotlivých aktérov rozvoja cestovného ruchu.

Použitá literatúra

1. Fotografie Prešova: Branislav A. Švorc. www.foto.branisko.at
2. DROBNÁ, D., MORÁVKOVÁ, E., 2007. Cestovní ruch. Praha: Fortuna, 2007. ISBN 80-7168-901-7.
3. ĎURÍČEK, M. 2007. Vademecum turizmu a rekreácie. Rožňava : Roven, 2007. 191s. ISBN 978-80-89168-21-7.
4. EGOVERMENT, 2013. Portál informačného systému samosprávy mesta Prešov (Demografia). [online]. 2013. [cit. 2013-10-22]. Dostupné na internete: <http://egov.presov.sk/Default.aspx?NavigationState=161:0>
5. GALVASOVÁ, I. a kol., 2008. Průmysl cestovního ruchu. Prvé vydanie. Praha: Ministerstvo pre miestny rozvoj, 2008. 264 s. ISBN 978-80-87147-06-1.
6. GÚČIK, M. 2010. Cestovný ruch : Úvod do štúdia. Banská Bystrica : DALI-BB, s.r.o. Banská Bystrica, 2010. 308s. ISBN 978-80-89090-80-8.
7. HARČÁR, J. – NOVODOMEČ, R. 1991. Geomorfológia okresu Prešov. Zborník PdF v Prešove UPJŠ v Košiciach, Prírodné vedy, XXIII., zv. 1, Geografia, Prešov, s. 7-30.
8. HOCHMUTH, Z. A KOL. 1994. Vlastiveda Prešova. 1. Vyd. Prešov. UPJŠ v Košiciach – PdF v Prešove, 1994, 83 s. ISBN 80-7097-293-9.
9. KMECO, Ľ. 2003. Sociálno-ekonomické účinky mestského cestovného ruchu na Slovensku. Banská Bystrica : Edičná komisia Ekonomickej fakulty UMB v Banskej Bystrici, 2003. 148s. ISBN 80-8055-765-9.
10. KLAMÁR,R., ROSIČ,M.: Potenciál cestovného ruchu regiónov Prešovského samosprávneho kraja. Dostupné na: <http://www.unipo.sk/public/media/13200/Potenci%C3%A1l%20CR%20regi%C3%B3nov%20Pre%C5%A1ovsk%C3%A9ho%20krja.pdf>
11. KMECO, Ľ. 2006. Využitie kultúrneho dedičstva v cestovnom ruchu : Rukoväť k predmetu Dejiny kultúry. Banská Bystrica : Edičná komisia Ekonomickej fakulty UMB v Banskej Bystrici, 2006. 104s. ISBN 80-8083-245-5.
12. KOLEKTÍV AUTOROV, 2005: Stratégia rozvoja cestovného ruchu Slovenskej republiky do roku 2013 schválená uznesením vlády SR č. 632 zo dňa 24. augusta 2005, Bratislava, s. 41
13. LUKÁČOVÁ, A. 2003. Procesy rezidenčnej suburbanizácie s osobitným zreteľom na územie Prešova. In Študentská vedecká konferencia organizovaná pri príležitosti 50. výročia Slovenskej akadémie vied : zborník abstraktov prác diplomantov a doktorandov. Bratislava : SAV s. 41.
14. MATLOVIČ, R. 1998. Geografia priestorovej štruktúry mesta Prešov. 1. Vyd. Prešov: FHPV PU, 1998, 261 s. ISBN 80-88885-33-7.
15. MATLOVIČ, R. 2006. Prešov dnes. In Sprievodca po historickom Prešove. 2. Vyd. Prešov: Universum Prešov, 2006. ISBN 80-89046-35-5, s. 166-170.
16. MICHALOVÁ, V. a kol. 2001. Služby a cestovný ruch : súvislosti, špecifiká, cesta rozvoja. Bratislava : Sprint vfra, 2001. 524 s. ISBN 80-88848-78-4.
17. ORIEŠKA, J. 2010. Služby cestovného ruchu. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2010. 150s. ISBN 978-80-10-01831-4.
18. PALATKOVÁ, M., ZICHOVÁ, J. 2011. Ekonomika turizmu. Prvé vydanie. Praha: Grada Publishing, 2011. 208 s. ISBN 978-80-247-3748-5.
19. PATÚŠ, P., GÚČIK, M., VETRÁKOVÁ, M., KUČEROVÁ, J. 1997. Manažment regiónu a strediska cestovného ruchu. Banská Bystrica : Cestovateľ, 1997. 151 s. ISBN 80-967649-1-8.
20. ŠAMBRONSKÁ, K. 2012. Marketingová komunikačná politika v oblasti významných kultúrno-historických pamiatok pri rozvoji cestovného ruchu v zaostávajúcich regiónoch. Prešov : Bookman, s.r.o, 2012. 153s. ISBN 978-80-89568-17-8.

21. ŠVORC, P. a kol., 1999. Sprievodca po historickom Prešove. Prešov : UNIVERSUM, 2006.
22. ŠVORC, P. a kol., 1999. Sprievodca po sakrálnych pamiatkach a cirkevnom živote Prešova. Prešov: UNIVERSUM.

49 atraktivít mesta Prešov a jeho okolia

1 Evanjelické kolégium	19 Chrám sv. Jána Krstiteľa	37 Delňa
2 Konkatedrála sv. Mikuláša	20 Divadlo A. Duchnoviča	38 Lanové centrum
3 Ev. a. v. Chrám Sv. Trojice	21 Mestské hradby	39 Kolmanova záhrada
4 Stará mestská škola	22 Kostol sv. Jozefa	40 Cyklistický chodník Prešov - Veľký Šariš
5 Súsošie Immaculaty	23 Historická budova DJZ	41 Ranč Pohoda - Kúty
6 Wierdtov dom	24 Šarišská galéria	42 Sigord
7 Kumšt	25 Szentandrássyho palác	43 Zlatá Baňa
8 Ortodoxná synagoga	26 Kalvária	44 Opáľové bane
9 Bosákova banka	27 Solivar	45 Kanaš
10 Bašta	28 Vodárenská veža	46 Jaskyňa Zlá diera
11 Rákociho palác	29 Chrám sv. Alexandra Nevského	47 Kaštieľ v Hermanovciach
12 Župný dom	30 Kapušiansky hrad	48 Jazdecký areál - Sídliisko III
13 Floriánova brána	31 Šarišský hrad	49 Ružencová záhrada - Vyšná Šebastová
14 Caraffova vlnica	32 Zbojnícky hrad	
15 Radnica - dom č. 73	33 Kaštieľ vo Finticiach	
16 Neptúnova fontána	34 Kaštieľ vo Fričovciach	
17 Čierny orol	35 Cemjara	
18 Palác Klobušických	36 Haniska - Borkút	

